

Kennisbijeenkomst

'Aan de slag met duurzaam informatiebeheer'

Georganiseerd door: Kennisnetwerk Informatie en Archief 2018

Roermond, Den Haag, Arnhem, Rotterdam, Groningen, Utrecht, Haarlem

Het Kennisnetwerk Informatie en Archief (KIA) organiseert in 2018 voor de tweede maal een kennistournee door Nederland. In 2017 is een kennis- en innovatie agenda opgesteld met de archiefsector. Dit jaar is het doel de kennisuitwisseling en samenwerking tussen overheden en archieven te stimuleren op het punt van duurzaam digitaal archiveren.

De verslagen en de presentaties van de kennistournee 2018 worden geplaatst op het kennisplatform ['Informatiehuishouding overheden'](#) in de map ['Bijeenkomsten Aan de slag met duurzaam informatiebeheer 2018'](#).

Verslag van de bijeenkomst in Den Haag

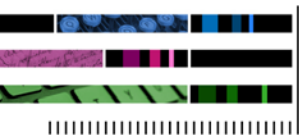
Provinciehuis Zuid-Holland, 25 oktober 2018

'Samenwerken is een werkwoord', Puck Huitsing, dagvoorzitter

KIA is een samenwerkingsverband van een aantal landelijke organisaties. Die hebben elkaar opgezocht omdat ze door de digitalisering voor uitdagingen staan die iedere organisatie voor zichzelf niet meer kan oplossen. De betrouwbaarheid en authenticiteit van informatie is belangrijker dan ooit in deze tijden van 'fake news'. Dat moeten we als archiefvormers en archiefinstellingen samen aanpakken. KIA is ingericht om die samenwerking mogelijk te maken en kennis en ervaringen over duurzaam informatiebeheer met elkaar te delen. Goed dat het al zoveel wordt gebruikt.

'De wedergeboorte van een schilderij', ter inspiratie. Sylvia Bakker, archivaris VVD-fractie Tweede Kamer

Tot de verbouwing van het Tweede Kamergebouw in de jaren 90 hing er in de voormalige rooksalon een schilderij van het kabinet Cort van der Linden (1913-1918), het kabinet dat de eerste Archiefwet tot stand heeft gebracht. Sinds die verbouwing is het schilderij onvindbaar, waarschijnlijk is het per ongeluk met het vuilnis meegegaan. De fractie wilde het schilderij reproduceren dus Sylvia ging op zoek naar foto's van het schilderij. Met veel moeite vond ze uiteindelijk een bruikbare kleurendia in het archief van de voormalige Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en andere informatie in het familiearchief Broese van Groenou. Het schilderij bleek in opdracht van de heer Broese van Groenou te zijn geschilderd uit dankbaarheid voor de neutraliteit van Nederland tijdens WO I. Sylvia: 'Dit 'overkwam' mij enkele weken nadat ik voor de Tweede Kamerfractie was gaan werken en zowel Kamermedewerkers als collega's van de fractie

mijn kennis van bronnen waardeerde. Ik vertel u dit alles ter ondersteuning van het belang van duurzaam toegankelijke informatie en ter inspiratie aan het begin van deze bijeenkomst’.

Recht op herinnering of recht op vergetelheid? De AVG en de Archiefwet, Marianne Loef, archiefinspecteur provincie Noord-Holland

De Archiefwet (AW) en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) hanteren verschillende waarden en begrippen.

AW: informatie bewaren als bewijs (het geheugen) van de openbaarheid van bestuur. Het zijn twee verschillende functies: geheugen en bewijs van het overheidshandelen in het kader van transparantie en openbaarheid van bestuur. Uiteindelijk is archief ook een historische bron.

AVG: bescherming persoonlijke levenssfeer. Gaat vooral over het voorkomen van discriminatie en ander misbruik. De AVG geldt in alle EU-landen, dat geeft duidelijkheid en zekerheid voor burgers en bedrijven in die landen. En de EU kan optreden tegen grote bedrijven zoals Google en Facebook.

De AVG is een Europese verordening die rechtstreeks geldt, de AW is een nationale wet. De AVG staat dus boven de AW, de AW is daarop aangepast in de uitvoeringswet.

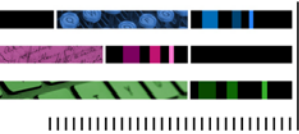
De spanning tussen beide wetten lijkt soms groot maar hij valt mee omdat er in de AVG veel uitzonderingen zijn opgenomen t.b.v. ‘archivering in het algemeen belang’. En de AW heeft al vanaf het begin uitzonderingen op het gebied van de privacy en de verplichting tot vernietiging. “Het is onze taak als vakmensen om de ruimte zoeken om beide wetten goed uit te voeren”, aldus Marianne Loef.

Wat blijft hetzelfde, wat is nieuw?

Zie voor het hele overzicht de [presentatie van Marianne Loef](#) die samen met dit verslag wordt gepubliceerd. Hier zijn alleen een paar highlights opgenomen die in de discussie aan bod kwamen.

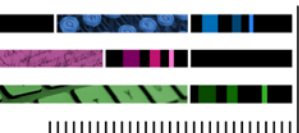
De basis blijft dat persoonsgegevens niet zomaar mogen worden verzameld en bewaard, de AVG bepaalt waar dat mag en op welke manier. **Doelbinding en dataminimalisatie blijken in dat verband kernbegrippen.** “Je moet een doel hebben om te mogen verzamelen. En je mag die gegevens niet langer bewaren dan nodig is voor dat doel”. En artikel 6 hoort daar ook bij: een goede verwerkingsgrond.

- *AVG is EU-wetgeving. Dus onze nationale selectielijsten gelden niet meer?*
 - o Nee, die blijven gelden tenzij de rechter anders beslist.
- *Hoe verhoudt doelbinding zich tot de selectielijsten?*
 - o Bij het bepalen van termijnen in vastgestelde selectielijsten is al nagedacht over doelbinding, maar die bewaartermijnen zijn soms nogal willekeurig. Bij nieuwe selectielijsten zou dat zorgvuldiger moeten gebeuren, moeten zaken echt zo lang bewaard worden?

- Reactie van een vertegenwoordiger van het NA: inderdaad was het bepalen van vernietigingstermijn vroeger weleens ‘nattevingerwerk’. Nu moet je dat zorgvuldiger doen (wettelijke termijnen, risico inschatting, waardering) en in afstemming met de AVG.
- Bij de **(bijzondere) persoonsgegevens** zijn de biomedische gegevens een nieuwe loot aan de stam. *Vallen daar ook foto's onder?*
 - Aan een foto kun je veel zien (huidskleur, geslacht etc.), dus vaak wel want ze bevatten bijzondere persoonsgegevens.
- *Het lijkt erop dat het bewaren van persoonsgegevens omdat ze later interessant zouden kunnen zijn, tegenstrijdig is met de AVG*
 - Nee, dat hoeft niet, zie artikel 89: Archivering in het algemeen belang. Als het bestand eenmaal bestaat en het is van historisch belang dan mag je dat verwerken. Echter niet openbaar maken zolang die mensen nog leven.
- *Mag je persoonsgegevens op vernietigingslijsten laten staan?*
 - Een dergelijke lijst is permanent te bewaren en is onder de WOB opvraagbaar. Vraag je zelf af: heb je die gegevens echt nodig?
 - De AVG geldt voor levende personen dus ja als de personen overleden zijn mogen de gegevens wel openbaar worden. Als je daar niet zeker van bent kunt je gebruik maken van pseudonimiseren.
- *En i.k.v. hotspots: als je met terugwerkende kracht onderzoek wilt doen naar het crimineel verleden van iemand (financiën, gedrag)?*
 - Ook dan kun je persoonsgegevens pseudonimiseren¹. Dat is terug te draaien bij justitieel onderzoek. Zet dus geen namen op de (vernietigings)lijsten maar enkel nummers en maak een sleutel om die te kunnen herleide. Dat beveilig je uiteraard goed. En let op, een BSN is een bijzonder persoonsgegeven, je IP-adres ook.
- *Zijn gegevens van ambtenaren in functie ook persoonsgegevens binnen de AVG?*
 - Op zich wel maar daarvoor gelden minder restricties dan voor een gewone burger die wordt geregistreerd. Ambtenaren die aan een onderzoek hebben meegedaan staan achterin een rapport met naam en toenaam. Geen probleem als je hen om toestemming hebt gevraagd, hoort bij hun werk als overheidsdienaar.
- *Alle burgemeestersdossiers worden bewaard, maar waarom eigenlijk?*
 - Dat gaat opnieuw over doelbinding. Je mag die gegevens bewaren maar je mag ze niet openbaar maken zolang de personen nog leven.
- *Het COA slaat gegevens op van mensen op die nog geen EU-burger zijn. Vallen deze gegevens ook onder de AVG?*
 - Jazeker, want het COA is een instelling in de EU, dit staat los van de mensen die je registreert. In het verlengde daarvan: Google, Chinese bedrijven etc. mogen je niet

¹ Pseudonimiseren: persoonsgegevens zodanig onherkenbaar maken, dat het weer terug te draaien is (bijv. met een sleutel). Anonimiseren: voorgoed onherkenbaar, dus onherleidbaar tot een persoon maken, en dan zijn het geen persoonsgegevens meer en vallen ze niet meer onder de AVG.

langer volgen, ook al zijn ze formeel buiten de EU gevestigd. Ze werken binnen het EU-gebied, dat is voldoende.

Marianne vraagt nog aandacht voor twee andere zaken:

1. Neem als organisatie vooral passende beveiligingsmaatregelen, zoals regels rond wachtwoorden, rond het loggen van gegevens etc.
2. Bijna de helft van de meldingen over datalekken gaat over papieren bestanden, dus houd die ook goed in de gaten!

“De AVG is een zoektocht”, aldus Puck Huitsing ter afsluiting van dit onderwerp, “laat het je niet verlammen maar wees creatief en zoek (samen) naar manieren om er mee om te gaan”.

In KVAN/BRAIN verband is een werkgroep ingericht rond de AVG onder leiding van oud-archieffinspecteur Marianne Loef. De werkgroep buigt zich over een aantal kwesties, wil uitleg geven en praktische oplossingen verzinnen. De bevindingen van de werkgroep vormen een voorbereiding op het overleg van het archiefwezen met de Autoriteit Persoonsgegevens. Alle documenten van de werkgroep wordt gepubliceerd op het [kennisplatform Juridische vraagstukken](#).

Het Nationaal Archief als kennispartner, Robbert Jan Hageman, Nationaal Archief

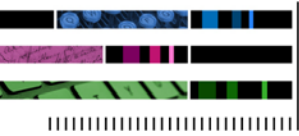
Zie voor het hele overzicht [de presentatie van Robbert Jan Hageman](#) die samen met dit verslag wordt gepubliceerd. Hier zijn alleen een paar highlights opgenomen die in de discussie aan bod kwamen.

In 2011 heeft het Nationaal Archief er een nieuwe taak bij gekregen: het structureel versterken van de kennisfunctie binnen het archiefbestel. Kennis ontwikkelen, delen, vernieuwen en gebruiken, zowel papier als digitaal. Uitgangspunt is de behoefte van archiefvormers en -gebruikers. Op het punt van innovatie doen we drie dingen: we bekijken of een nieuwe ontwikkeling relevant is voor het informatiebeheer (1. de verkenningen); zo ja dan willen we ze verder ontwikkelen, zoals eDiscovery (2. de broedplaatsen). En ten derde maken we concrete kennisproducten, bedoeld om u te helpen bij het verbeteren van de informatiehuishouding (DUTO, handreiking vervanging, e.d.)(3. In productie brengen)).

We hanteren verschillende methodieken. Centraal staat altijd de samenwerking met zowel deskundigen als probleemeigenaren en ervaringsdeskundigen. Dat is essentieel om tot bruikbare producten te komen.

Vraag aan de zaal: welke kennisproducten mis je? Waar zou je meer aandacht voor willen?

- Ketenarchivering, er gebeurt nu nog niet genoeg. Daar zou het Nationaal Archief wel harder aan mogen trekken en dan over de overhedenslagen heen.
- Waar zijn de AIDO producten? Waarom zijn die niet in beheer genomen?
- Die zijn te vinden op de VNG-website (KIDO, SIO, e-depot rapporten).

- Harmonisatie van de selectielijsten op een goed vindbaar platform. Nu doet elke overheid en instellingengroep het op zijn eigen manier en daarbij 'googelen' ze wat bestaande lijsten bij elkaar en gebruiken daar uit wat hen het best van pas komt.
- Hier wordt al aan gewerkt. Er bestaat een overzicht van selectielijsten op de pagina 'waardering en selectie' op de website van het NA. Daarop staan selectielijsten van verschillende overheden. Maar je kunt enkel zoeken op lijstnamen, nog niet in de lijsten zelf. Dat gaan we verbeteren.
- De Omgevingswet komt er aan, die moet elke overheid op dezelfde manier hanteren.
- Ketenarchivering en vernietiging komen hier samen, hier moeten we zeker wat mee gaan doen.

Zie het [Kennisplatform Innovatie](#) of benader Robbert Jan rechtstreeks via robbert.jan.hageman@nationaalarchief.nl

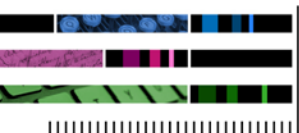
Archivering by Design, Erik Saaman, Nationaal Archief

Zie voor het hele overzicht [de presentatie van Erik over Archivering by design](#) die samen met dit verslag wordt gepubliceerd. Hier zijn alleen een paar highlights opgenomen die in de discussie aan bod kwamen.

Overheden hebben inmiddels aandacht voor digitale archivering, er is veel bereikt op het punt van bewustwording. Men werkt digitaal en bewaart de informatie ook digitaal. Maar bewaren is niet genoeg, het gaat om duurzame toegankelijkheid van die informatie.

Voor gewone documenten valt de situatie wel mee maar voor andere vormen van informatie is die duurzame toegankelijkheid niet in orde. Aan wie ligt dat? Je kunt de schuld geven aan de ambtenaren die de documenten en bestanden maken en die zich niet houden aan onze instructies. Erik ziet dat echt anders en stelt dat we, als informatieprofessionals, kritisch op onszelf moeten zijn. Wij weten dan wel precies hoe archiveren werkt maar eigenlijk niet zo goed hoe het werkproces van de ambtenaren is ingericht. De algemene rijksarchivaris kwam met het beeld van een dam die op doorbreken staat en de archivaris die nog steeds het water (de informatie) via een kraantje (onze wijze van informatiebeheer, w.o. het e-depot) willen reguleren. Het mogelijke gevolg daarvan verwoordde hij als 'de opstand der archiefvormers'.

Volgens Erik is duurzaam informatiebeheer een taai probleem (wicked problem): "Je snapt het pas als je het hebt opgelost. Met een Prince 2 aanpak kom je er niet, denk eerder in termen van verandermanagement, kijk bijvoorbeeld eens naar design thinking". Dat is een manier van denken en werken uit de creatieve industrie waarbij de focus ligt op het proces om tot een oplossing te komen. "Denk niet vanuit de oplossing maar begin bij het goed begrijpen van het probleem, de omstandigheden".

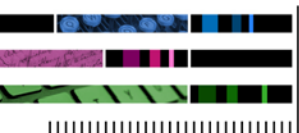
De denkwijze van de informatieprofessional is het 'lifecycle-model', maar dat model staat onder druk in de digitale situatie: fases lopen in elkaar over. Het verplaatsen van informatie naar een ander systeem is kwetsbaar (informatieverlies, dossiers niet compleet) en duur (koppelingen bouwen).

- *Kan de informatie niet in het werksysteem blijven?*
 - o Werksystemen bestaan maar kort, je zult informatie hoe dan ook moeten migreren. Dat is zo, zorg dus voor een migratiestrategie.
- *En als het werksysteem niet voldoet aan archief-eisen?*
 - o Het kan niet altijd maar kijk er eens naar, begin eens bij het werksysteem in plaats van bij het bewaarsysteem. Als blijkt dat een e-depot dan toch nodig is, dan is die keuze logisch en heeft die draagvlak.
- *Maakt de wetgeving deze werkwijze mogelijk?*
 - o Daarover verschillen de meningen, je kunt overbrengen lezen als echt overbrengen of als een verandering van juridische status. In dat laatste geval heb je meer ruimte in je oplossing. Zoek je grenzen op, als je dat niet doet verandert de wetgeving ook niet.
- *Wat vaak niet kan in werksystemen is vernietigen en dat is wel belangrijk.*
 - o Klopt. We hebben dus een gedeeld belang, breng alle stakeholders bij elkaar en zoek samen naar een oplossing. Archiveren by design is het zoeken naar oplossingen in werksystemen. Dus stel de archief-functie aan de orde op het moment dat werksystemen ontworpen worden, als zaken veranderen. Als je er achteraf mee komt lukt het vaak niet meer. Stel de gebruiker centraal, niet de makers maar de afnemers en raadgevers van informatie. Denk vooral vanuit die laatste groep.
 - o Identificeer ontwerpers in je organisatie (IT, informatiebeheerders)
 - o Haak de managers aan, zij hebben het geld en invloed op de besluitvorming.
 - o De rol van informatiebeheerder verandert naar die van informatiemanager. Dat is een intermediair tussen de andere rollen (gebruiker, maker, manager), de informatiemanager zorgt ervoor dat het tussen alle betrokkenen gaat stromen.
 - o En last but not least, je hebt nieuwe kennis en vaardigheden nodig in je rol van ontwerper of informatiemanager.

Binnenkort verschijnt een special van OD over dit onderwerp en zie ook het KNVI-congres in november.

Erik heeft twee bijdrages geschreven over Archivering by design: [Deel 1](#) en [deel 2](#).

Zie voor meer informatie over archiveren by design de KIA-platforms [architectuur en kwaliteitssystemen](#) en [informatiehuishouding overheden](#)

Recente ontwikkelingen rond de Archiefwet, Pieter van Koetsveld, ministerie van OCW

Er was een politieke aanleiding om het proces van wetswijziging te starten (het bonnetje van Teeven in 2015, de motie Segers in 2016) en de druk op deze wet neemt toe. Ook vanuit de digitalisering groeit die druk. Onder minister Bussemaker is reeds een impactanalyse opgesteld. En nu ligt er dus de brief van minister Slob, die het vak en de sector van binnenuit kent.

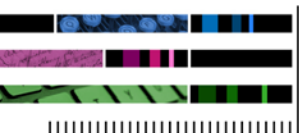
De voornaamste thema's voor de wijziging zijn: heldere spelregels bij archiefvorming, flexibilisering selectie, verkorting overbrengingstermijn (10 i.p.v. 20 jaar), openbaarheid en inzage van (jonger) archief, en het stelsel (o.a. rol toezicht en archivaris).

Er is veel afstemming tussen ons en de collega's van BZK (programma Rijk aan informatie) die bezig zijn met de WOO.

We staan nog aan het begin van het wetswijzigingstraject. Weliswaar voorzien we wetswijziging in 2020 maar pas daarna gaan we het archiefbesluit en de archiefregeling aanpakken en dat is voor de uitvoeringspraktijk het meest interessant.

Wat vindt u dat er moet veranderen (of juist niet)?

- De verplichting om een gemeentearchivaris te benoemen. Bij gemeenten waar een gemeentearchivaris is aangesteld zijn zaken veel beter op orde. Dat geldt ook voor het toezicht.
- Neem 'archiefbewustzijn' op. Zie de AVG. Archiveren by design moet verplicht worden.
- Boeteregeling opnemen, dat werkt bij de AVG ook goed.
- Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden duidelijker aangeven dan nu. Beheerder is verplicht maar een toezichthouder niet. Interbestuurlijk toezicht is generiek, binnen organisatie heb je geen instrument om in te grijpen. Een CPO aanstellen of 'privacy impact assessment' invoeren. Samen met een boeteregeling als stok achter de deur.
 - o Toezicht versterking is wel onderwerp van gesprek, of we boetes gaan gebruiken is punt van overleg.
- Waarom worden de Archiefwet en de AVG niet in 1 wet samengenomen?
 - o AVG is een rechtstreeks geldende Europese richtlijn, het kan technisch niet samengenomen worden.
 - o AW is voor overheidsinformatie, de AVG heeft ook private component.
- Gaat de vernietigingsplicht veranderen in relatie tot de WOO?
 - o Ja, die context verandert mede door het veranderen van de overbrengingstermijn. Je krijgt tussenstadia en materiaal op verschillende plekken. Zie ook het Project DI-Stroy.
- Moet je niet nadenken over het principe van de vernietigingsplicht. Is die nog legitiem?
 - o Ja, dat is nog wel legitiem maar we moeten wel zoeken naar de balans met wet of regelgeving.
 - o En ook vanwege de AVG die bepaalt dat je informatie niet langer mag bewaren dan nodig is.

- Er ligt nog zo'n 250 km papier bij de verschillende JenV-instellingen. Verkorting van de overbrengingstermijn zal dit niet oplossen. Sanctioneren zal nodig zijn anders voelt niemand druk.
 - o De verkorting van de overbrengingstermijn wordt niet met terugwerkende kracht ingevoerd, dus alles wat er nu ligt blijft onder het regime van 20 jaar vallen.
 - o We hebben nog geen antwoord op de vraag hoe we organisaties kunnen 'dwingen'. We moeten oppassen dat het niet contraproductief gaat zijn als we er zo bovenop gaan zitten. Maar deze vraag nemen we zeker mee.
- Moeten we wel overbrengen gezien de discussie over archiveren by design? Bij de provincies neemt men transparantie serieus en wordt informatie direct openbaar tenzij.
 - o Dat is zeker een goed punt dat voor meer organisaties en typen informatie geldt. We kunnen overbrengen niet zomaar afschaffen maar wel zoeken naar een regeling dat een organisatie de informatie bij zich houdt en hoe je duurzame toegankelijkheid dan goed regelt. Denk s.v.p. mee hoe we dat kunnen regelen.

Blijf komen met suggesties: wat moeten we veranderen, wat mis je en wat moeten we vooral behouden. Postbus voor suggesties: archiefwet@minocw.nl

Ga naar bijeenkomsten die georganiseerd worden rond deze wetswijziging. De data zullen op KIA [Juridische vraagstukken](#) worden gepubliceerd. Zet dus een email-notificatie aan voor het kennisplatform Juridische vraagstukken. [De presentatie](#) vind je op KIA.

Afsluiting door Puck Huitsing

We hebben vanochtend veel gedeeld met elkaar. Wat speelt er, welke uitdagingen, elkaar nodig, eerst problemen definiëren en dan pas oplossingen verzinnen. En vooral: laten we het samen doen en de kennis die we opdoen samen delen. Dit netwerk is belangrijk, zowel digitaal als fysiek. Als het aan mij ligt gaan we elkaar volgend jaar weer in deze setting ontmoeten!

Kennisnetwerk Informatie en Archief

KIA is de ontmoetingsplaats voor vakgenoten en geïnteresseerden in de wereld van informatie, archief en erfgoed. Met KIA slaat de informatie-, archief- en erfgoedsector de handen ineen. Op de interactieve kennisplatforms komen uiteenlopende thema's aan bod. Je kunt meedoen aan discussies, de ArchiefWiki of de agenda raadplegen, vacatures bekijken en nog veel meer!" <https://kia.pleio.nl/>

Kennisnetwerk Informatie en Archief is een onafhankelijk platform dat mogelijk gemaakt wordt door:

